

גדר עמידה ושיבה על כיסא גלגלים

מתוך: ברכת כהנים בישיבה על כיסא גלגלים, מאת הרב עקיבא צוקרמן, צהר, גליון מ"ב, תשע"ח, עמ' 119-135

נקודה נוספת שיש לתת עליה את הדעת היא השאלה כיצד להגדיר ישיבת נכה על כיסא גלגלים, שכן ייתכן שאין להגדיר אותו כ"יושב" משום שאין לו כלל עמידה. נבחן שאלה זו בעקבות שתי האפשרויות שהצענו לגבי חובת העמידה.

האפשרות הראשונה שהצענו היא שהעמידה היא דין בקדושת הכהנים לעבודתם על רצפת העזרה. נראה שמבחינה זו אין הבדל בין סתם ישיבה של אדם המסוגל לעמוד, לבין אדם היושב דרך קבע על כיסא גלגלים, כיוון שלפנינו דרישה חיובית לעמוד על רצפת העזרה.

האפשרות השנייה שהצענו היא שהעמידה נעשית לכבוד השכינה וכחלק ממצוות מורא מקדש. כיצד עמידה מביעה כבוד? ישיבה היא תנוחה שיש בה קביעות ונינוחות, ולעומתה, עמידה מביעה עראיות. העומד לכבודו של אדם מביע בכך את עראיותו, לעומת קביעותו של האדם המכובד שהנו "בעל הבית" כביכול. מבחינה זו יש מקום להתלבט מהו מעמדם של אנשים היושבים באופן תמידי על כיסא גלגלים. מחד, הם מצויים בתנוחה זו גם בזמנים של קביעת מקום, כגון בסעודה; אולם מאידך, העובדה שהם יושבים על כיסא מתנייד מעניקה לישיבתם ממד של עראיות תמידית ומוכנות לתזוזה – בדומה למצב העמידה אצל אנשים בריאים.

ואכן, הצעה ברוח זו אנו מוצאים בדברי הרב זילברשטיין אשר התייחס לישיבה שאינה נעשית לקביעות ולנוחות, ונטה לומר שאין לה שם ישיבה. הרב זילברשטיין עסק בשאלה זו בעקבות המשנה (שבת ו, ח) העוסקת ב"כיסא וסמוכות" של קיטע:

כיסא וסמוכות שלו – טמאין מדרס, ואין יוצאין בהן בשבת, ואין נכנסין בהן בעזרה.

בעקבות דברי המשנה כתב הרב זילברשטיין את הדברים הבאים (חשוקי חמד, שבת סו ע"א):

...אולם המלאכת שלמה כנראה הוקשה לו למה כתב "עזרה" הרי גם בהר הבית אסור לעלות במנעלים, ולכן הביא פירוש הגאון... ונכנסים בהם לעזרה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד... אבל כיסא אין נכנסין בהן לעזרה, שנמצא כרוכב, ואינו עומד, שהיא מגעת לארץ, עכ"ל. משמע שאסור להיכנס בעגלת נכים לעזרה כי נחשב יושב. ומהתו"ט משמע לכאורה דמותר...

...והנה ב' טעמים אפשר לומר למה מותר, א. רק לבריא אסור לישוב כי יכול לקיים לעמוד לשרת משא"כ הנכה. ב. כיסא זה המעביר את הנכה ממקום למקום אין לו שם ישיבה כי הוא לא נועד לישיבה מפאת חוסר נוחיותו, שהוא מיועד להעביר את הנכה, וכעין סברא זו שמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שנשאל אם מותר לשבת באוטובוס בתשעה באב והשיב: הישיבה באוטובוס אין לה שם ישיבה, כי לא יושבים שם לשם נוחות כי אם לשם מעבר ממקום למקום, וכך גם הישיבה בכיסא גלגלים אם הכיסא מיועד רק להעבירו ממקום למקום.

חשיבותם של דברי הרב זילברשטיין לענייננו הנה כפולת פנים. ראשית, עצם ההגדרה של ישיבה על כיסא גלגלים ביחס לעמידה וישיבה של אדם רגיל, רלבנטית לנידון דידן. ושנית, דבריו בנוגע לחובה העמידה בעזרה, שדינה ודין עמידה בשעת עבודה אחד לפי הכיוון שהצענו לעיל, מטים להקל לעניין ברכת כהנים. כפי שמביא הרב זילברשטיין, מפרשי המשנה נחלקו באשר לישיבת קיטע על כיסא בעזרה. מלבד זאת, מבחינה עקרונית ישנם שני נימוקים להקל בישיבה על כיסא גלגלים בעזרה. האחד, משום שישיבה על כיסא גלגלים אינה מוגדרת כישיבה אסורה. ושנית, משום שגם אם ישנה דרישה חיובית לעמידה ולהבעת כבוד ומורא – ולא רק איסור ישיבה, אשר אינו שייך כאמור ביושב על כיסא גלגלים – היא איננה מופנית כלפי מי שאינו מסוגל לעמוד.